

Ignacija Fridl

Poetizirane meritve poezije

Ivo Svetina: **PLATONOVI MIZARJI. O rečeh poezije 1977-1988**
z Dodatkom.

Cankarjeva založba, Ljubljana 1995

Ivo Svetina se je v slovenskem prostoru najprej uveljavil kot snovatelj dekadentno erotizirane poezije. Zadnje desetletje in pol je z besednomagično dramsko pisavo zaznamoval gledališko dogajanje na Slovenskem (igre *Lepotica in zver*, *Šeherezada*, *Vrtovi in golobica*). V devetdesetih letih je k svoji bibliografiji prištel pomembno prevajalsko delo s prepesnitvijo *Tibetanske knjige mrtvih*. Z zbirko zapisov o pesništvu, ki so najprej izhajali v desetletju 1977-1988, veliko odmevneje in vplivneje pa so izšli v (i)zboru šele v sedanji knjižni izdaji z naslovom *Platonovi mizarji*, si je ob številnih literarnozvrstnih označevalcih prislužil še ime esejista, saj v njih s poezijo drugih pesnikov in ne več s svojo lastno pesniško akcijo iz-reka "reči poezije".

Naslov Svetinove najnovejše zbirke je pravzaprav že pred več kot dva tisoč tristo leti nakazal Platon, ko je v znameniti sedmi knjigi *Države* določil pesnike za posnemovalce posnemovalcev idej. Kot primer posnemovalcev samostojno bivajočih idej vsega bivajočega je omenil mizarje, ki naj bi bili svoje mize izdelovali neposredno po ideji mize, pesniki pa naj bi z omembo besede miza v svoji poeziji posnemali tisto mizo, ki jo je naredil mizar, in ne same ideje. Tako naj bi bili dvakratno odmaknjeni od samega bistva predmeta in zato neustrezni izpričevalci resnice sveta.

Od tam so *Platonovi mizarji* našli prostor na platnicah Svetinovega esejističnega dela z letnico 1995, vendar opremljeni z novimi pomenskimi orodji. Po eni strani izpričujejo avtorjevo uporništvu zoper tovrstno Platonovo podeljevanje lastništva resnice, saj Svetina s tem, ko pesnike in pesništvo, o katerem govori v svoji knjigi, naslovi s "Platonovimi mizarji," jasno izpričuje prevrednotenje pri Platonu določenih razmerij. Po drugi strani lahko sintagma "Platonovi mizarji" zaznamuje vse tiste, ki se postavljajo med ideje (kot resnico ali skrivnost sveta) in pesnike, torej nas, produktivne bralce poezije, ki šele na temeljih spoznavanja tujih pesniških izkustev zidamo hišo svoje lastne *parole*. V tem primeru ne gre spregledati drobca Svetinove samoironije, ko se kot pesnik odpravlja na literarnokritični izlet po slovenski in svetovni poeziji.

Kronologija je bila piscu *Platonovih mizarjev* poglavitno merilo za razvrščanje zapisov ob pesniških novitetah na slovenskem literarnem trgu in prispevkov s pesniških srečanj ter predavanj, ki jim je Ivo Svetina (i)zbral mesto v knjižni objavi. Formalno je sicer zbrano spisje členjeno v tri sklope, prečene po ločnicah med zapiski o poeziji iz svetovne literarne zakladnice, interpretacijami dvajsetih pesniških zbirk znanih slovenskih poetov in daljšimi premišljevanji o duhu poezije, njenem bistvu in pesnikovem osebnem pesniškem razvoju. Toda poglavitni tematski rez je zaznati samo med konkretnjšimi "poročili" o aktualnih pesniških dogodkih in abstraktnjšimi variacijami na temo vloge pesnjenja. Po tem rezu teče obenem tudi časovna prelomnica – po letu 1982 se Svetina ni več ukvarjal z interpretacijami drugih pesnikov. Razlog za tako odločitev ponuja avtor sam: kmalu je "ugotovil, da je naloga pesnikov pisati pesmi, ne pa pisati o poeziji drugih pesnikov".

A vse te uvodne klasifikacije Svetinovega obsežnega literarnega opusa in zvečine faktografske opombe o zbirki esejev *Platonovi mizarji* izvirajo iz prevladujoče narave kritike in literarne stroke kot tistih območij človeškega duha, ki jima je naklonjeno le prebivanje v mišljenju, obteženem z bremenom sistematike in "nazornostjo šolske pameti". Kot znanost o pesništvu lahko le raziskujeta "njegove *tehnopoetske* lastnosti in odlike, samega bistva pa se znanost ne more dotakniti". Sočutja vredni blodnici sta, ki pri pesnikih brskata za metaforami in simboli ter pesništvo izmerjata v enotah – izmov. To je njun portret, kakršnega jima mimogrede – nikakor ni razumeti, da

kot poglavitno temo pesniškega diskurza o poeziji – nekajkrat izriše Svetina. Kam/kaj torej? se mora po takšnih bledoličnih, ne prav prida vrednih potezah vprašati vsak, le kanček samokritičen popisovalec Svetinovega najnovejšega knjižnega projekta. Mar spregledati opazke, mar z molčeče sklonjeno glavó odložiti pisanje, mar početi vse takó, kot to stori sam avtor, da bi mu bil naklonjen prizanesljivejši pogled?

Na vprašanje upornejših ugovornikov, čemu pesnik v takem ubožnem stanju kritiške refleksije lahko razmišlja o poeziji drugih ustvarjalcev, ti sam, nepesniškega navdiha, pa si obtežen z bolj ali manj koščeno, malovredno mislijo, pa bi Svetina posredno odgovoril nekako takole: Prav zato, ker je on, pa naj bo v vlogi bralca, prevajalca, premišljevalca, v vsakem trenutku pesnik. Četudi so *Platonovi mizarji* govor o drugih, so namreč vedno pesniški govor. Zakaj sintagma biti pesnik ni jezikovno oblačilo, ki bi ga lahko poet slačil in pomerjal po mili volji. Je izraz posebnega občutenja življenja. Je življenje samo. Pomeni biti ves čas na "duhovnem popotovanju" (Svetina je tako eden največjih in najbolj odkritih slovenskih literarnih popotnikov). Pomeni na alkimistu soroden način iskati skrivni kamen sveta (primerjava med pesništvom in alkimijo je osrednja tema spisa *Predavanje o pesništvu*). Kjer koli lahko začne pesnik razreševati uganko sveta, na katero koli pot lahko stopi s svojo govorico. Njemu ne moreta ne etika, ne estetika, ne logika, kot to počnejo v mišljenju, nataktni "zlatih uzd". "Pesnjenje je izrekanje svobode in zanj ne velja nobena omejitev ... Edina odgovornost pesnjenja je odgovornost jeziku ...," utemeljuje pesnikovo eksistenco v svojih esejih Ivo Svetina. Spričo takega dojemanja pesništva ni presenetljivo, da so Svetini tako ljube besede Vincenta Aleixandra, da "samo poezija ve, da je vetru enkrat ime ustnice, drugič pesek", ki jih v *Platonovih mizarjih* nekajkrat navaja.

Citirane teze so zbrane predvsem v zadnjem razdelku Svetinovih esejev, vendar takšno, sicer precej skicirano povzeto dojemanje pesništva zaznamuje Svetinov diskurz o poeziji v celoti in veže zajeten nabor njegovih desetletnih interpretacij literarnega "cvetja iz tujih in domačih logov" v enovito zbran šopek. Avtorjevo izrazito pesniško naravnost je moč čutiti tako v njegovih prebiranjih slovenskih pesniških kolegov in svetovnih literarnih "učiteljev" kot v spisju, odmerjenem preudarjanju o bistvu pesništva. Njegov pesniški fluid preveva tako vsebinsko podobo kot stilistične linije, ki jih v *Platonovih*

mizarjih izrisuje neutrudno pero.

Svetinova zbirka esejev o poeziji je torej prepoznavno svetinovska. To pomeni, da je jezik prepojen z mnogoimenjem – beseda kroži okrog druge pesniške besede, išče njene vire, jo opisuje v vedno novih in presenetljivih pomenskih zvezah, nasproti njeni pesniški naravi postavi svojo lastno pesniško izpoved. Jezik med mišljenjem in pesništvom je poglobljena paradigma poetologije Iva Svetine. Ves čas pravzaprav evidentira premene tega razmerja – ko ob Wordsworthu omeni, da je romantika porodila nekatere izvorne značilnosti pesništva; ko Tauferjev pesniški postopek definira kot dogajanje znotraj razlikovanja med simbolično (metaforično) in emblematično pesniško govorico in ob tem razvije teorijo emblema, v katerem je odpravljena posredovanost med pesmijo in onim drugim, o katerem govori; ko zaznamuje pota desetništva Zajčevih pesmi in odkriva diasporičnost drža Jaše L. Zlobca med pesnjenjem in mišljenjem. Na formalni ravni pa svoje raziskovanje jezika spleta v pojočo besedno ornamentiko, nakopičeno v metaforične draperije, pisane in očem všečne. A taista prebujnost jezikovnega okrasja je tudi poglobljena nosilka krivde za to, da so v *Platonovih mizarjih* z vsako stranjo vse bolj zabrisane sporočilne konture Svetinovega poetiziranega merjenja poezije. Popisu pesniških drž posameznih ustvarjalcev že sama snov odmerja razvidne vsebinske koordinate, zadnja tretjina *Platonovih mizarjev* pa dobiva vse očitnejši pridih manierizma. Svetinova manira, da svobodovoljno družu eruditivne drobce iz minule (literarne) zgodovine s svojo lastno pesniško imaginacijo, namreč spreminja tekste o bistvu pesništva v navdahnjene, a ne-sporočilne besedne obrazce.